

3. ÜNİTE

1. BÖLÜM: KÜLTÜR BÖLGELERİ

Medeniyet (uygarlık); bir ülke veya topluma ait maddi ve manevi varlıkların yanı sıra fikir, sanat, bilim ve teknoloji çalışmalarıyla ilgili niteliklerin tümüdür. Geçmişten günümüze dünyanın farklı bölgelerinde coğrafi, siyasi, ekonomik ve sosyal faktörlerin etkisiyle medeniyetler kurulmuş ve bu medeniyetler birbirlerini etkilemiştir. İlk medeniyetlerin kurulmasında elverişli iklim şartları, su kaynakları, verimli tarım toprakları gibi coğrafi faktörlerin etkili olduğunu söylemek mümkündür.

Mezopotamya Medeniyeti: Güneydoğu Toros Dağları'ndan başlayarak güneyde Basra Körfezi'ne kadar uzanan bu alan, Fırat ve Dicle nehirleri arasındaki bölgeyi kapsamaktadır. Buradaki uygarlıkların gelişmesinde Fırat ve Dicle nehirlerinin yanı sıra verimli tarım alanları ile elverişli iklim koşulları önemli bir etkiye sahiptir. Bölgenin düz arazilerden oluşması, önemli göç ve ticaret yolları üzerinde bulunması sık sık istilalara uğramasına ve farklı kültürlerin bu bölgede yaşamasına neden olmuştur.

Mısır Medeniyeti: Mısır, Afrika'nın kuzeydoğusunda Nil Nehri çevresinde kurulmuş bir medeniyettir. Kurulmasında Nil Nehri ve onun oluşturduğu verimli topraklar ile sıcak iklim koşulları etkili olmuştur. Etrafının çöl ve denizlerle çevrili olması, diğer medeniyetlerle etkileşimini azaltarak kendine özgü ve uzun ömürlü bir medeniyet olmasını sağlamıştır.

Akdeniz Medeniyeti: Akdeniz Havzası çevresinde kurulmuş Fenike, İyonya, Lidya, Yunan ve Roma medeniyetlerinden oluşmaktadır. Bu medeniyetlerin çoğu, tarım alanlarının az olmasından dolayı deniz ticaretine yönelmiş ve koloniler kurmuştur. Ayrıca bu medeniyetler, gemi yapımı ile deniz taşımacılığında, bulundukları dönemin en ileri seviyesine ulaşmıştır.

İnka Medeniyeti: Büyük Okyanus'a paralel uzanan And Dağları üzerinde yaşamış olan İnkaların (12-16. yy.) kurulduğu bölge bugünkü Peru, Şili, Ekvador, Bolivya gibi ülkelerin sınırları içerisinde yer almaktadır. İnkalar, Ekvator çevresinde kurulduğundan dolayı şehir ve kalelerini And Dağları'nın yüksek kesimlerine inşa etmiştir.

Aztek ve Maya Medeniyeti: Aztekler, 15 ve 16. yüzyılda ana yurtları olan Kuzey Meksika'dan gelerek Meksika'nın orta ve güney kesimlerinde medeniyet kurmuştur. Tarımda oldukça gelişmiş olan Aztekler, sulama ve bataklık kurutma yöntemleri sayesinde güçlü bir medeniyet hâline gelmiştir. **Mayalar**, Orta Amerika'nın Yukatan Yarımadası'ndaki verimli topraklar ile su kaynakları çevresinde kurulmuştur. Ekonomisi tarıma dayanan ve şehir kültürü gelişmiş olan bu medeniyet şehir devletlerinden oluşmaktaydı. İnşa ettikleri etkileyici tapınaklar, saraylar ve piramitlerden anlaşılacağı üzere Mayalar, mimari ve sanatta gelişmiş bir medeniyet kurmuştur.

Hint Medeniyeti: Güney Asya'da yer alan Hint Yarımadası, dünyanın en eski medeniyetlerinden birine ev sahipliği yapmaktadır. İndus ve Ganj nehirleri çevresinde kurulmuş olan bu medeniyet, tarım kültürü açısından ciddi bir potansiyele sahiptir.

Çin Medeniyeti: Sarı Irmak ve Gök Irmak nehirleri arasındaki verimli topraklarda kurulmuş olan bu medeniyet, dünyanın en eski uygarlıkları arasında yer almaktadır. Ekonominin daha çok tarıma dayalı olduğu Çin'de ipek böcekçiliği ve ipek üretimi, İpek Yolu'nun ortaya çıkmasına ve ticaretin gelişmesine katkı sağlamıştır.

Toplumsal gelişme süreci içerisinde oluşan, bir topluma veya halk topluluğuna özgü sanat eserleri, inanç, dil, din, düşünce, tutum, davranış, örf, âdetler gibi maddi ve manevi değerlere **kültür** denir. Her toplumda farklı özelliklere sahip olan kültürü meydana getiren **maddi** (somut) ve **manevi** (soyut) unsurlar vardır.

KÜLTÜRÜ OLUŞTURAN UNSURLAR

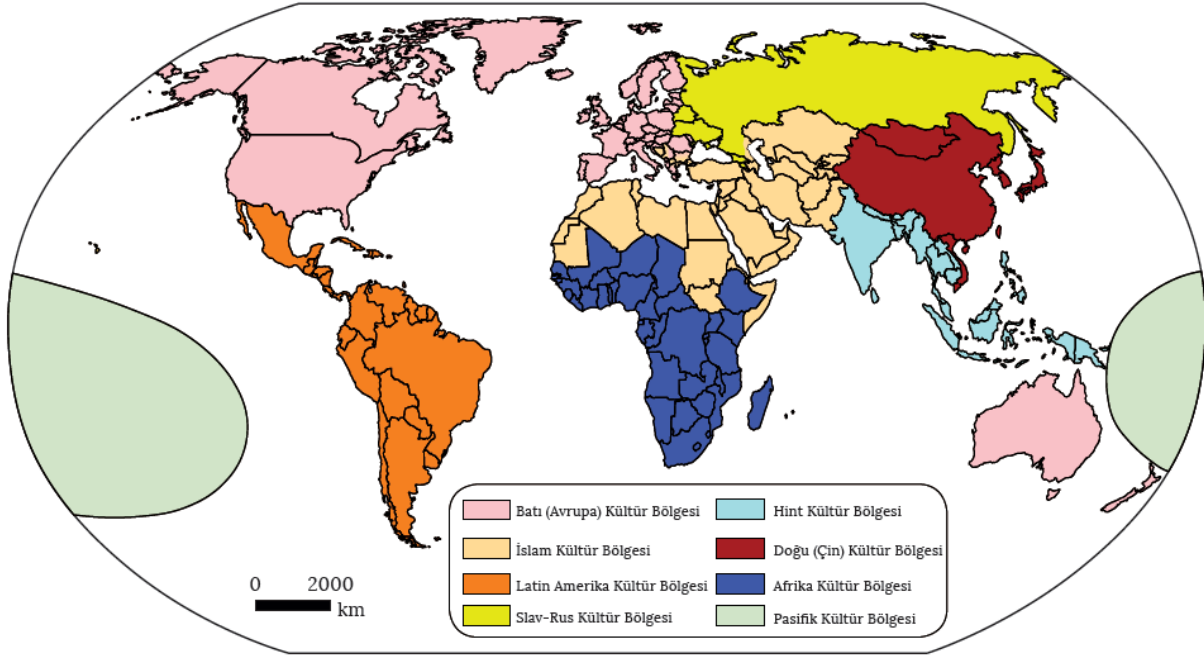
Maddi (Somut) Unsurlar

Coğrafi konum
Toprak özellikleri
Su özellikleri
İklim özellikleri
Yeryüzü şekilleri
Simgeler (anıt, saray, kıyafet vb.)

Manevi (Soyut) Unsurlar

Dil
Din ve inançlar
Örf ve âdetler
Hukuk kuralları
Dünya görüşü
Ahlak kuralları
Komşu kültürler
Siyasal örgütlenme

Kültür bölgelerinin oluşturulmasındaki güçlükler rağmen ortak bazı özellikler dikkate alınarak kültür bölgeleri oluşturulur. Bu bölgelerin oluşturulmasında dil ve din, ön plana çıkan iki önemli kültür ögesidir. Oluşturulan büyük kültür bölgelerinin de alt kültür bölgelerine ayrılabilmesi mümkündür.

Batı (Avrupa) Kültür Bölgesi: Avrupa kültürü, Yeni Dünya'nın kültürünü şekillendirirken bu bölgede yer alan eski kültürleri de büyük oranda değiştirmiştir. Çok sayıda dilin konuşulduğu Batı Kültür Bölgesi'nde en yaygın din ise Hristiyanlıktır.

Latin Amerika Kültür Bölgesi: Latin Amerika kültürünün şekillenmesinde her ne kadar Avrupa kültürünün etkisi olsa da burada kendine özgü yeni bir kültür bölgesi oluşmuştur.

Slav-Rus Kültür Bölgesi: Slav-Rus kültürü, İskandinav ve Bizans kültürlerinden etkilenmiştir. Örneğin Bizans kültüründen kalan bir miras olan din, Slav kültüründe önemli bir unsurdur.

Afrika Kültür Bölgesi: Etnik, dil ve din özellikleri bakımından çok çeşitli toplumların bulunduğu bir kültür bölgesidir.

Doğu Kültür Bölgesi: Dünya nüfusunun yaklaşık yarısının yaşadığı Güney, Doğu ve Güneydoğu Asya'da yayılış göstermektedir.

Çin Kültür Bölgesi: Eski medeniyetleri barındırması nedeniyle zengin bir kültürel birikime sahiptir. Beşerî ilişkilerin oldukça önemli olduğu bu kültürde insanlar, Konfüçyüs'e ait öğretisi ve geleneklere sıkı sıkıya bağlıdır.

Hint Kültür Bölgesi: Diğer kültür bölgeleri kadar geniş bir alana yayılmamasına rağmen nüfus miktarı bakımından dünyanın en önemli kültür bölgelerinden birini oluşturmaktadır.

Pasifik Kültür Bölgesi: Dünyanın en az nüfuslu ve diğer kültürlerden daha az etkilenen bu kültür bölgesi, Avrupalıların bu adaları keşfine kadar başka kültürlerden izole kalmıştır.

Dünyadaki insanlar inanç, dil, görüş, düşünce vb. yönlerden farklı değerlere sahiptir. Aynı kültüre sahip insanlar arasında dahi farklı düşünceler olabilmektedir. Toplumların sahip olduğu bu değerler, kültürel çeşitlilik ve zenginlik olarak görülmelidir. Kültürel çeşitlilik; dünyanın daha renkli, ilginç ve yaşanabilir bir yer olmasında önemli bir etkidir.

Türk kültürü: Tarihi çok eskilere dayanan ve dünyanın en eski kültürlerinden olan Türk kültürü, ilk olarak Orta Asya'da şekillenmiştir. Orta Asya Türk kültüründe konargöçer yaşam tarzı ile hayvancılık faaliyetleri, bölgedeki iklim ve bitki örtüsünün bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. "Bozkır kültürü" olarak da adlandırılan Türk kültüründe çadır, at ve demirin önemi büyüktür. Türkler, siyasi ve sosyal hayatta ata ve demire verdikleri değeri yeminlerindeki bağlılık ifadeleriyle dile getirmişlerdir.

Türk kültüründe;

- Göçebe yaşam tarzı,
- Hayvancılığın yanı sıra halı ve kilim dokumacılığı,
- Sözlü hukuk kuralları,
- Göktürk alfabesiyle yazılan Orhun Kitabeleri,
- Cami, türbe, külliye, kervansaray, han, hamam, medrese, köprü gibi eserler,
- Kadın ve erkeğin eşitliği anlayışı,
- Farklı değerlere sahip milletlere hoşgörölü davranarak adaleti dil ve din farkı gözetmeksizin sağlama anlayışı,
- Bahar mevsiminin başlamasıyla kutlanan Nevruz Bayramı ve ata sporu olan güreş önemli iken

bu kültürün Anadolu'ya yayılmasında Yunus Emre, Mevlâna, Hacı Bektaş Veli, Ahi Evran gibi büyük şahsiyetler önemli yer tutar.

Anadolu toprakları, çok eski yerleşim alanları ile ilk kurulan uygarlıklara ev sahipliği yapmıştır. Bu topraklarda kurulmuş olan çok sayıda kültür ve imparatorluk, Anadolu'da derin izler bırakarak Anadolu medeniyetinin ortaya çıkmasında etkili olmuştur.

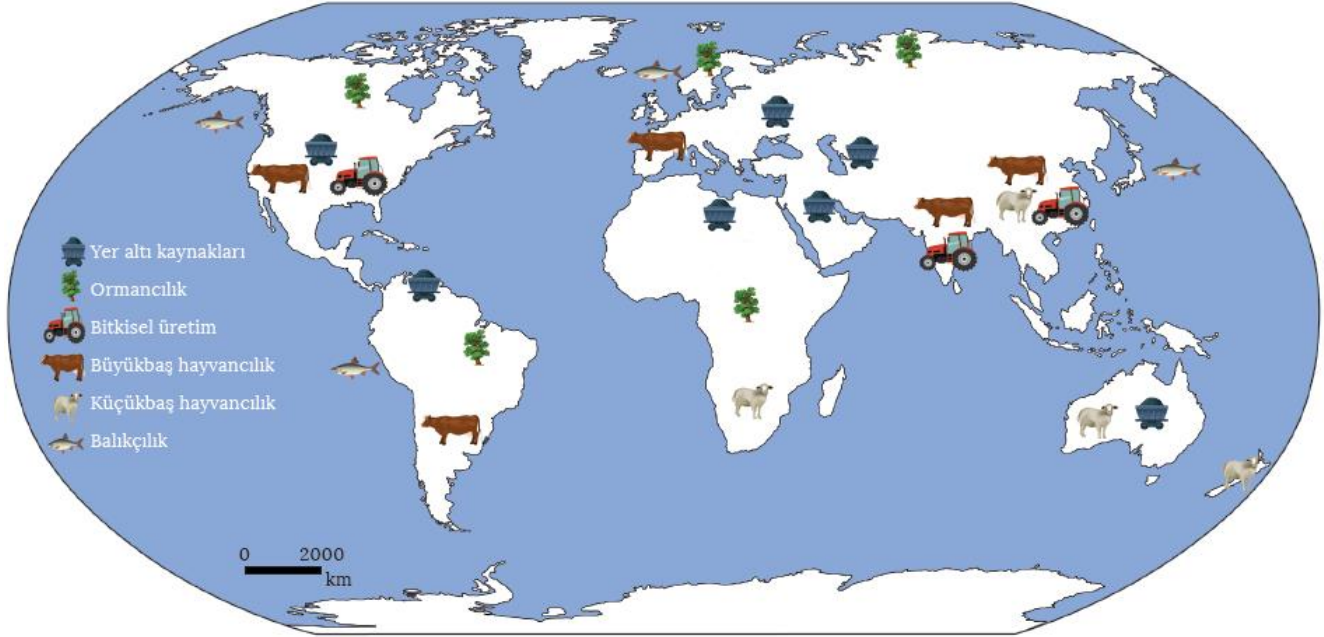
Paleolitik Çağ'da avcılık ve toplayıcılıkla yaşamını devam ettiren insanlar, hayvan ve bitki türleri bakımından zengin olan Anadolu'yu yurt edinmiştir. Yarımburgaz (İstanbul), Tekkeköy (Samsun), Karain, Beldibi ve Belbaşı (Antalya) mağaraları Anadolu topraklarında kullanılmış ilk yerleşme alanlarına örnek verilebilir. Neolitik Çağ'da ise Anadolu'nun sulak alanları ile verimli toprakları çevresinde yerleşmeler kurularak tarımsal üretime geçilmiştir. Bu döneme ait Anadolu'da bilinen ilk yerleşme alanlarına da Çatalhöyük (Konya), Hacılar (Burdur), Çayönü (Diyarbakır) ve Göbeklitepe (Şanlıurfa) örnek verilebilir. İlk çağlardan itibaren Anadolu'da Hititler, İyonlar, Urartular, Frigler, Lidyalılar gibi çok sayıda uygarlık kurulmuştur. Mevcut coğrafi konum ve sahip olunan zengin kaynaklar sayesinde Anadolu'da güçlü imparatorluklar kurulmuştur. Anadolu uygarlığının gelişmesinde **Büyük İskender**'in yanı sıra **Roma İmparatorluğu**'nun da büyük katkısı olmuştur. Orta Asya'dan dünyanın farklı bölgelerine göç eden Türk boylarının Anadolu'yu yurt edinmelerinde Anadolu ile Orta Asya arasındaki benzerliğin de etkisi bulunmaktadır. Anadolu, **Selçuklu Devleti** ve **Beylikler Dönemi**'nde yeni bir kültürle tanışmış ve bu kültürün etkisiyle Anadolu medeniyeti şekillenmeye devam etmiştir. Anadolu'nun coğrafi konumu ile sahip olduğu maddi ve manevi zenginlikleri çok iyi kullanan **Osmanlı Devleti**, bu topraklarda büyük bir medeniyet kurmuştur. Bursa, Edirne, İstanbul gibi şehirler Osmanlıya başkentlik yapmıştır.

2. BÖLÜM: KÜRESELLEŞEN DÜNYA

Bir mal veya hizmetin kâr elde etmek amacıyla alım satımına yönelik yapılan etkinliklerin tümüne **ticaret** denir.

Ülkeler ve bölgeler arasında ticaretin yapılabilmesi için ham madde, üretim ve pazar olmak üzere üç unsura ihtiyaç vardır. Birbiriyle sürekli etkileşim hâlinde olan bu unsurlardan birinin eksik olması durumunda ticaretin düzenli gerçekleşmesi beklenemez. Ticarete asıl amaç, üretilen ürünleri satmak ve ihtiyaç olan ürünleri satın almaktır. Bu kapsamda ülke içerisinde yapılan ticarete **iç ticaret**, ülkeler arasında yapılan ticarete de **dış ticaret** adı verilir.

Dünya geneline bakıldığında **ham madde alanları** farklılık göstermektedir.

Dünya üzerinde sanayi, hizmet ve enerji alanlarında önemli **üretim bölgeleri** bulunmaktadır.

Dünya ticaretinde ham madde ve üretimden sonraki aşama tüketim bölgesi olan pazardır. Günümüzde en geniş **pazar alanları**; nüfusun yoğun, gelişmişliğin de normalin üzerinde olduğu Avrupa, ABD, Doğu ve Güneydoğu Asya'da bulunmaktadır.

İnsanların dinlenme, eğlenme, görme, tanıma vb. amaçlarla sürekli ikamet ettiği yerden başka bir yere geçici bir süre içinde yaptığı gezilere **turizm**; bu faaliyetlere katılan kişilere de **turist** denir. Bir ülkeyi ekonomik, sosyal ve kültürel yönleriyle ön plana çıkaran turizm, aynı zamanda farklı ülke insanlarıyla etkileşim kurulmasını sağlar.

Turizmin Ekonomik Etkileri: Ülkelerin sahip olduğu turizm potansiyeli, ekonomilerine ciddi anlamda katkı sağlar. Bu nedenle turizm, dünyanın en dinamik ve en büyük ekonomik faaliyetlerinden biridir. Bu durumun farkında olan ülkelerin hem mevcut turizm imkânlarını en verimli şekilde kullanma hem de yeni turizm alanları oluşturabilme gayreti içerisinde olduğu görülmektedir.

Turizmin Uluslararası İlişkilere Etkileri: Uluslararası ilişkilerde toplumların ve ülkelerin arasındaki ilişkilerin gelişmesinde turizm önemli bir etkiye sahiptir. Yakın ya da uzaktaki bir ülkeyi görmek, tanımak, o ülkeyle iletişime geçmek genellikle turizm sayesinde gerçekleşir.

Turizmin Ekolojik Etkileri: Turizm faaliyetlerinin gelişebilmesi ve sürdürülebilir olması, doğal ve kültürel çevrenin korunmasına bağlıdır. Çevre ile turizmin birbirini tamamlayan ve sürekli etkileşim hâlinde olan bir yönü vardır. Bir yerde turizmin gelişebilmesi için yürütülen turizm faaliyetlerinin o yerin kapasitesine uygun olması gerekir. Bu sayede turizm değerlerinin varlığı korunarak gelecek nesillere aktarılabilir.

Turizmin Sosyal ve Kültürel Etkileri: Turistler, gittikleri yerleri sosyal açıdan etkilediği gibi bu yerlerden de etkilenmektedir. Turizm sayesinde insanlar farklı ülke ve kültürleri tanıma imkânı bulur. Böylece farklı ülke ve bölgeler arasındaki bağlar güçlenir.

Sanayileşmiş bir ülke: Almanya, doğadaki mevcut kaynaklar bakımından zengin değildir. Bu nedenle sanayi faaliyetleri açısından gerekli ham maddenin çoğunu dışarıdan almaktadır. Ancak sahip olduğu önemli kömür yatakları sayesinde sanayileşme sürecine ilk başlayan ülkelerdendir. Almanya, günümüzde Avrupa'nın en büyük, dünyanın da dördüncü büyük ekonomisine sahiptir. Ülkede otomotiv, savunma, kimya ve elektronik sanayi kollarının yanı sıra ticaret, finans, eğitim, sağlık, turizm gibi hizmet sektörleri de gelişmiştir.

Tarım Ekonomi İlişkisi: Az gelişmiş ülkelerde daha çok temel ihtiyaçları karşılamaya yönelik olan tarım, **ekstansif** (geleneksel) yöntemlerle yapılır. Bu tür ülkelerde genellikle doğa koşullarına bağlı olarak yapılan tarımsal üretimde yıldan yıla dalgalanmalar görülür. Gelişmiş ülkelerde tarımsal faaliyetler, ülke ihtiyacını karşılamasının yanı sıra sanayi ham maddesi elde etmek veya ihracat amacıyla yapılır. Bu tür ülkelerde tarım **entansif** (modern) yöntemlerle yapılır.

• Fransa'nın ekonomisi büyük oranda hizmetler ve sanayi sektörüne dayanır. Birleşmiş Milletler 2015 yılı verilerine göre ülke nüfusunun %2,7'si tarım sektöründe çalışmaktadır.• Fransa'da tarım entansif yöntemlerle yapıldığı için Fransa'da birim alandan elde edilen verim yüksektir.• Entansif tarım yöntemlerinin uygulandığı Fransa'da tarımsal üretimde doğadaki şartların etkisi azdır. Tarımsal alanlarda düzenli bir şekilde sulama yapıldığı için üretim miktarlarında büyük dalgalanmalar görülmez. Tarımsal üretimde olduğu gibi hayvancılıkta da entansif yöntemlerin uygulandığı Fransa'da hayvansal ürünlerden elde edilen verim de yüksektir. İrk ıslahı, yemleme, besicilik, aşı ve ilaç programları gibi yöntemler sayesinde birim hayvandan elde edilen et ve süt verimi fazladır. Balıkçılığa elverişli bir konumda bulunan ülkede modern yöntemlerle balıkçılık yapılmaktadır.	• Somali'nin ekonomisi büyük oranda tarım ve hayvancılığa dayanır. Birleşmiş Milletler 2015 yılı verilerine göre nüfusun %65'i tarım sektöründe çalışmaktadır.• Somali'de tarım ekstansif yöntemlerle yapıldığı için birim alandan elde edilen verim düşüktür.• Tarım faaliyetlerinin ekstansif yöntemlerle yapıldığı Somali'de doğadaki şartların üretim üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Yağışın yetersiz olduğu dönemlerde düzenli sulama yapılamadığı için tarımsal üretim düşüktür. Bu nedenle tarım ürünlerine dönük üretim miktarlarında yıldan yıla büyük dalgalanmalar görülebilir. Benzer şekilde hayvancılık faaliyetleri mera ve çayırarda geleneksel yöntemlerle yapılmaktadır. Bu da birim hayvandan elde edilen et ve süt veriminin düşmesine neden olur. Somali, uzun bir sahil şeridine sahip olmasına rağmen ülkede balıkçılık yeterince gelişmemiştir.

Somali ve Fransa ile ilgili 2015 yılına ait bazı bilgiler

Ülkeler	Kırsal Nüfus (%)	Tarımda Çalışan Nüfus (%)	GSYİH (Milyar Dolar)	Tarımdan Elde Edilen Gelir (Milyar Dolar)	Tarımın GSYİH Oranı (%)
Somali	60,4	65	6,2	3,7	60,2
Fransa	20,4	2,7	2400	38,4	1,6

20. yüzyılda yaşanan I ve II. Dünya savaşlarında milyonlarca insan yaşamını yitirmiş, siyasi ve ekonomik alanlarda birçok sorun meydana gelmiştir. Bu siyasi, askerî ve ekonomik sorunların tekrar yaşanmaması için başta BM olmak üzere **küresel ve bölgesel örgütler** kurulmuştur.

Birleşmiş Milletler (BM); ikinci Dünya Savaşı'nı kazanan devletlerin önderliğinde savaş sonrası çıkabilecek anlaşmazlıkları çözmek amacıyla kurulmuştur. Türkiye, 24 Ekim 1945 tarihinde 51 ülkenin onayı ile kurulan BM'nin kurucu üyeleri arasında yer almaktadır.

İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT); 1969 yılında İslam Konferansı Örgütü (İKÖ) adıyla İsrail'in işgali altındaki Mescidi Aksa'nın (Kudüs) yakılmasının İslam dünyasında uyandırdığı tepki üzerine kurulmuştur. Örgütün ismi 2011 yılında İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) olarak değiştirilmiştir. Teşkilatın kuruluşundan bu yana üyesi konumunda bulunan Türkiye, yürütülen faaliyetlere ciddi anlamda katkı sunmaktadır.

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD); 30 Eylül 1961 tarihinde Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü'nün (OEEC) yerine geçmiştir. Paris merkezli küresel ve ekonomik bir örgüt olan OECD'nin 2016 yılında Letonya'nın üyeliğiyle birlikte üye sayısı 35'e ulaşmıştır. Türkiye OECD'nin kurucu üyeleri arasında yer almaktadır.

Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (OPEC); 10-14 Eylül 1960'da Bağdat Konferansı'nda İran, Irak, Kuveyt, Suudi Arabistan ve Venezuela'nın imzaladığı anlaşmayla kurulan ekonomik bir örgüttür.

G-20 (Group of 20); dünyanın bazı bölgelerinde yaşanan finansal krizlere bağlı olarak 1999 yılında ABD ve Kanada Maliye bakanlarının öncülüğünde Washington'da kurulmuştur. Türkiye, üye olduğu gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeleri kapsayan temsil niteliği yüksek yapısıyla G-20'nin çalışmalarına aktif katkı sağlamaktadır. Türkiye, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeleri kapsayan temsil niteliği yüksek yapısıyla G-20'nin çalışmalarına aktif katkı sağlamaktadır.

Gelişen Sekiz Ülke (D-8); üye ülkeler arasındaki ekonomik ve ticari iş birliğini ön planda tutarak gelişmekte olan ülkelerin dünya ekonomisindeki konumunu iyileştirmeyi amaçlayan bir kuruluştur. Türkiye; D-8 çerçevesinde üye ülkeler arasında sanayi, sağlık ve çevre alanındaki iş birliği çalışmalarını koordine etmekle görevlidir.

Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO); 1949 yılında Sovyetler Birliği'ne karşı Avrupa'nın güvenliğini sağlamak için ABD öncülüğünde 12 devletin katılımıyla kurulan askerî bir örgüttür. Türkiye, Kore Savaşı'nda kazandığı başarılar sayesinde 1952 yılında NATO'ya üye olmuştur.

Avrupa Birliği (AB); Brüksel merkezli ekonomik ve siyasi bir örgüt olan AB, 2013 yılında Hırvatistan'ın katılımıyla üye sayısını 28'e çıkarmıştır.

Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (KEİ); 25 Haziran 1992 tarihinde Türkiye'nin öncülüğünde kurulan ekonomik ve bölgesel bir örgüttür. Merkezi İstanbul'da olan KEİ'nin amacı, üye ülkelerin mevcut potansiyellerinin yanı sıra coğrafi yakınlık ve ekonomik anlamda birbirlerini tamamlayan özelliklerinden yararlanmaktır. KEİ'nin organlarından biri olan Karadeniz Ekonomik İşbirliği İş Konseyi (KEİK) 1993 tarihinde oluşturulmuştur. KEİK, ülkeler arasındaki ticari ve sanayi iş birliğini geliştirmeye yönelik faaliyet göstermektedir.

Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT); 8 Aralık 1991 tarihinde Rusya Federasyonu, Beyaz Rusya ve Ukrayna arasında yapılan anlaşma ile oluşturulmuş bölgesel bir örgüttür.